

**ADAPTATION MEASURES OF THE LAND RELATIONS
FUNCTIONING UNDER THE CONDITIONS OF THE LEGAL
REGIME OF MARTIAL LAW IN UKRAINE¹**

**АДАПТАЦІЙНІ ЗАХОДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ
ВІДНОСИН В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Klochko A. M.

*Doctor of Law, Professor,
Professor of the Department
of International Relations
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine
Visiting Professor of the Department
of Criminal Law and Procedure
University of Neuchâtel
UniNE, Switzerland*

Клочко А. М.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри
міжнародних відносин
Сумський національний аграрний
університет
м. Суми, Україна
гостьовий професор кафедри
кримінального права та процесу
Університет Невшатель
UniNE, Швейцарія*

Kishinets Yu. A.

*Candidate for the Degree
of Doctor of Philosophy
of International Relations Department
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine*

Кішинець Ю. А.

*здобувач ступеня доктора філософії
кафедри міжнародних відносин
Сумський національний аграрний
університет
м. Суми, Україна*

Повномасштабне вторгнення росії поставило під загрозу стабільного функціонування всі галузі життєдіяльності суспільства, а також сферу земельних відносин в Україні. Невідкладне прийняття та оптимізація окремих положень чинного законодавства спрямованого на недопущення та попередження зловживань та вчинення кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин, здатне мінімізувати ймовірність настання суспільно-небезпечних наслідків. Логічним кроком в цьому напрямку стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» № 2211-IX від 21.04.2022 року [1], який містить істотні доповнення до Земельного кодексу України, обумовлені необхідністю

---

¹ An article is published in the frames of the project IZSEZO_212086 / 1 (U.03374) of SNSF

спрощення окремих процедур щодо передачі земельних ділянок державної, комунальної власності в оренду; потребою розміщення підприємств, які мають стратегічно важливе значення для економіки держави у більш безпечних зонах; уточнення окремих прав орендарів у період дії правового режиму воєнного стану, особливості функціонування Державного земельного кадастру та комплекс інших істотних положень. Кримінальний кодекс України (далі – ККУ) [2] містить ряд кримінально-правових норм, які можна віднести до «системи» кримінальних правопорушень (далі -кп) у сфері земельних відносин. Серед них, зокрема: ст. 238 ККУ «Приховування або перекручування відомостей про екологічний стан чи захворюваність населення»; ст. 239 ККУ «Забруднення або псування земель»; ст. 239-1 «Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель»; ст. 239-1 ККУ «Незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах»; ст. 240 ККУ «Порушення правил охорони або використання надр»; ст. 253 ККУ «Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля»; ст. 254 ККУ «Безгосподарське використання земель». Проте, чи є цей перелік вичерпним та актуальним в умовах воєнного стану в Україні, які критерії повинні бути взяті за основу визначення факторів соціальної обумовленості кримінально-правової охорони земельних відносин, чи належить до них фактор війни? Відповідне питання потребує з'ясування. Очевидним є те, що військові дії впливають на визначення напрямків кримінально-правової політики держави. Війна стає фактором докорінних змін ціннісних орієнтацій, інституціональної структури, формування нових пріоритетів в системі цінностей.

Питання кримінально-правової охорони сфери земельних відносин, соціальної обумовленості криміналізації відповідних діянь вже були предметом ґрунтовних досліджень вчених не лише на національному, але й на міжнародному рівні. Істотний внесок у розроблення проблематики кримінально-правової охорони сфери земельних відносин був зроблений Р.О. Мовчаном, який запропонував в цьому контексті авторську концепцію кримінально-правового забезпечення охорони земельних відносин [3]. Vladislavs Vesperis досліджував актуальні проблеми аграрного ринку землі у Латвійській Республіці. Вчений констатував, що ситуація на сільськогосподарських угіддях утворюється факторами ринку, однак лише їх окрема частина безпосередньо пов'язана з економічною ситуацією в сільському господарстві і аграрною політикою держави [4]. На фоні вчинення значної кількості воєнних злочинів та злочинів проти основ національної безпеки України, дослідження кримінально-правової охорони сфери земельних відносин та адаптаційних заходів їх

функціонування в умовах правового режиму воєнного стану в Україні не повинні залишатися по за увагою науковців. Земля була й буде тим важливим ресурсом держави, національним багатством, що відповідно до ст. 13 Конституції України є об'єктом права власності Українського народу [5]. В умовах війни ця власність не повинна бути знищена або втрачена, земельно-правові відносини, які набули нового змісту їх розвитку у зв'язку із реалізацією земельної реформи, потребують належної охорони для подальшої післявоєнної реабілітації ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні.

Одержаний Україною статус кандидата до ЄС 23 червня 2022 року зумовив необхідність виконання ряду істотних умов, які у перспективі сприятимуть повноцінній євроінтеграції держави [6]. З 2007 році у ЄС було запроваджено the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) – передвступний інструмент [7]. IPA є засобом, за допомогою якого ЄС надає технічну, а також фінансову допомогу державам-кандидатам. Зокрема, для України відповідна допомога буде надана в рамках програми the Instrument For Pre-Accession Assistance For Rural Development (далі – IPARD) [8]. Відповідна програма для України охоплює питання розвитку сільських територій та сталого сільськогосподарського сектора, а також узгодження аграрної політики України та ЄС.

Аналіз кримінально-правових досліджень, а також окремих кримінально-правових норм чинного КК України вказує на те, що запропоновані визначення, а також систематизації кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин не охоплювали особливостей родового об'єкту відповідних діянь, їх істотних ознак, які би дозволяли виокремити ці діяння в окрему систему з максимальною точною їх класифікацією. Окрім цього актуальні статистичні показники одержані в умовах воєнного стану свідчать про значне зростання кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин, пов'язаних із забрудненням ґрунтів. За офіційними даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, за період з 24.02.2022 по 07.05.2023 року безпосереднього щодо ґрунтів зафіксовано 60 звернень, які в цілому підтверджують суспільно небезпечні наслідки забруднення земель через розлив нафтопродуктів (31 486т), а також розлив отруйних речовин (2000 м³), що спричинило державі збитків на суму 19 068 млн грн. [9]. За даними єдиного звіту про кп по державі за січень-грудень 2022 року лише за ст. 239 ККУ офіційно обліковано 139 кп². Відповідні показники за січень-квітень 2023 року

---

² Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2022р. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushehnyia-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

містять інформацію щодо 107 офіційно облікованих кп³, що свідчить про тенденцію до зростання цих діянь у період дії правового режиму воєнного стану у державі. Очевидно, до системне дослідження кп у сфері земельних відносин повинне охоплювати більш деталізовані показники окремо по всій системі відповідних діянь. Вважаємо, що воєнний стан держави є специфічним фактором соціальної обумовленості криміналізації діянь. Зокрема, про це свідчать зміни у КК України у період з 24.02.2022 до 07.04.2023. Проте, питання криміналізації стосувалися насамперед злочинів проти основ національної безпеки держави, кп проти власності, а також деяких інших діянь, у жодному разі не охоплюючи кп, пов'язані із захистом сфери земельних відносин. Зокрема, криміналізація посилилася щодо змісту диспозицій та санкцій статей ст. 111, ст. 113 ККУ, а також окремих кримінальних правопорушень проти власності (ст. 185, 186, 187, 189, 191 ККУ). Вважаємо, що в умовах дії правового режиму воєнного стану цілком своєчасно доповнити статтю ст. 239 КК України ч. 3 такого змісту: «діяння, передбачені ч. 1 та 2 цієї статті вчинені в умовах воєнного стану», та передбачити за них санкцію, що є співрозмірною тяжкості вчиненого діяння.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану. Закон України від 12.05.2022 № 2247-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text>.
2. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. Ст. 438, 441.
3. Мовчан Р.О. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері земельних відносин. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ, 2020.
4. Vesperis, V. (2015). Actual problems of agricultural land market in Latvia. *Baltic surveying*, 7-13.
5. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
6. European Council meeting (23 and 24 June 2022)– Conclusions. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco->

---

³ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-квітень 2023р. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

conclusions-en.pdf?fbclid=IwAR06sBgyr5Ss1owQB6oUo-SiqBZpB56e8iogkBNB1wUZfCr0-tcNifh_uY.

7. An official website of the European Union. Overview – Instrument for Pre-accession Assistance. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en.

8. An official website of the European Union. Overview of EU pre-accession assistance for rural development (IPARD). URL: https://agriculture.ec.europa.eu/international/international-cooperation/enlargement-pre-accession-assistance/overview_en.

9. Офіційний ресурс Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. Дашборд із даними про загрози довкіллю. Офіційні дані ЗСУ за період 24.02.2022 -07.05.2023. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-314-2-77>

PROBATION PROGRAM: CONCEPT, TASK AND MEANING

ПРОБАЦІЙНА ПРОГРАМА: ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ

Lysko T. D.

*Candidate of Juridical Sciences
(Ph. D.), Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Criminal Law and Procedure
National Aviation University
Kyiv, Ukraine*

Лисько Т. Д.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального
права і процесу
Національний авіаційний
університет
м. Київ, Україна*

Сьогодні все більшого значення набувають застосування кримінально-правових заходів впливу на особу, які не пов'язані з позбавленням волі. Із прийняттям Закону України «Про пробацію» [1], у правовому полі України з'явилась низка нововведень, що торкнулись інституту звільнення особи від покарання з випробуванням. Ст. 75 Кримінального кодексу України (далі – КК України) містить вичерпний перелік видів покарань, у разі призначення яких можливе застосування даної форми реалізації кримінальної відповідальності. Досить часто звільнення від кримінального покарання з випробуванням застосовується до осіб, засуджених до позбавлення волі. Відповідно до ч. 3 ст. 76 КК України, на осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, суд може додатково покласти певні обов'язки. Серед